

Komunismus jako nástroj neomezené moci a manipulace

Projektová hodina s pracovním listem pro dějepis a společenskovední předměty

Autoři edukačního materiálu:
Jan Samohýl / Vavřínek Menší / Jan Kalous

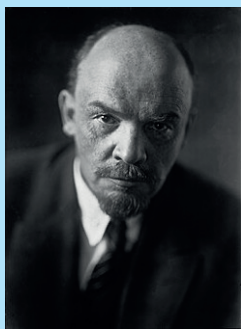
Edukační materiál mapuje základní myšlenková východiska komunistické ideologie, její způsoby manipulace a propagandy, a také projevy tohoto totalitního režimu. Je určen především pro druhý a třetí stupeň škol. Cílem tohoto pracovního listu je doplnit a rozvíjet programy s tematikou komunistické totality.

3Kino EduFilm je vzdělávací program pro školy, který propojuje audiovizuální zážitek s otevřenou diskusí mezi studenty a odborníky na dané téma.

1. Rozbor textu

Úkol – forma (10 minut):

na začátku hodiny pedagog krátce uvede téma. Poté si žáci samostatně přečtou ukázkou textů s komentáři a následně učitel moderuje úvodní debatu. Do jaké podoby se měl podle Lenina stát transformovat? Co si Lenin myslel o parlamentu? Jakým způsobem má podle něj dojít ke společenské změně? Jak měla společnost vypadat v éře socialismu?

Zdroj: Wikimedia Commons

Vladimír Iljič Lenin (1870–1924)

byl komunistický revolucionář a politik, vůdce bolševické strany, první předseda vlády sovětského Ruska a následně Sovětského svazu (1917–1924) a člověk, který má na svědomí miliony lidských životů. Leninova koncepce státu je představena v díle nazvaném *Stát a revoluce* s podtitulem *Učení marxismu o státu a úkoly proletariátu v revoluci* (1917).

Lenin rozhodně odmítá parlamentní cestu k uchopení moci. Očistnou pro společnost je pouze a jediné násilná revoluce, a k té je plně předurčen proletariát. Lenin řekl:

„Stát je zvláštní organizace moci, je to organizace násilí k potlačování určité třídy. Kterou třídu musí však potlačovat proletariát? Samozřejmě, že jen vykořisťovatelskou třídu, tj. buržoazii.“

O roli parlamentu měl Lenin zcela vyhraněný názor:

„V parlamentech všichni jen žvaní, aby prostý lid vodili za nos.“ Odpor ve společnosti při zavádění diktatury proletariátu je nutné podle Lenina zlomit násilím. Násilí jako takové je nezbytně nutné! Lenin konstatoval: **„Teprve v komunistické společnosti, až odpor kapitalistů bude naprosto zlomen, až kapitalisté zmizí, až nebude tříd..., teprve pak zmizí stát a bude se moci mluvit o svobodě.“**

V první fázi komunismu – v socialismu – dojde

k vyvlastnění výrobních prostředků, které se stanou majetkem celé společnosti. Každý, kdo bude pracovat, obdrží potvrzení, na jehož základě si vyvedne příslušnou odměnu. Každý dostane tolik, kolik si zaslouží. Podle Lenina teprve socialismem začne rychlý, skutečný, masový postup kupředu za účasti většiny obyvatelstva. Lenin předpokládal, že stát jako takový odumře. Znamenalo by to, že by zanikla armáda, policie, peníze, zmizela by byrokracie a tím i kontrola. Lenin vysvětlil: **„Celá společnost bude jedinou kanceláří a jedinou továrnou, bude v ní rovnost v práci i rovnost v platech.“**

Ze sbírky nedatovaných dopisů (1918):

„Ochraňovat naši mladou republiku zavedením a prováděním tvrdých opatření (...), odstranit všechny viníky a podezřelé nebo ty, kteří by mohli být podezřelí, dát do koncentračních táborů (...), vytvořit rudý teror, potrestat smrtí všechny osoby pokládáné za vinné a členy jejich rodin dát do koncentračních táborů k tomu účelu zřízených.“

2. Analýza archivních fotografií

Úkol – forma (10 minut):

tento úkol mohou žáci zpracovávat ve dvojicích. Prohlédnou si archivní fotografie a s použitím internetu uvedou osobnosti na fotografii. Zároveň zjistí, o jakou událost se jedná a na jakém místě proběhla. Který z těchto snímků zachycuje skutečnost, a který a proč byl později upraven? Následně s pomocí pedagoga mohou diskutovat nad tématem politických manipulací a propagandy.

Zdroj: ČTK

3. Diskuze k videu

Úkol – forma (10 minut):

žáci si společně poslechnou ukázkou a učitel následně moderuje diskusi. Jaké ideologické formulace, manipulace a lži v projevu zazněly? Na jakou emotivní strunu prokurátor Urválek hraje? Jakou roli v jeho projevu hraje lid, masa?

Prokurátor Urválek v procesu s Rudolfem Slánským

Josef Urválek (1910–1979) byl právník a prokurátor, po komunistickém puči v únoru 1948 vedl státní zastupitelství v Českých Budějovicích a v únoru 1949 stanul v čele zdejší krajské prokuratury. Od té doby byl pravidelně povoláván ke Státnímu soudu k procesům celostátního významu (Milada Horáková, Rudolf Slánský). V politických procesech na začátku 50. let hrál významnou roli při zmaření mnoha životů. Poslechněte si jeho plamenný projev během procesu s Rudolfem Slánským, ve kterém figuroval jako hlavní žalobce.

<https://edu.ceskatelevize.cz/video/8233-prokurator-urvalek-v-procesu-se-slanskym>

Zdroj: ČT edu

4. Příběh komunistické totality

Úkol – forma (8 minut):

Žáci si ve dvojicích na internetu vyhledají informace k Bedřišce Synkové a následně učitel moderuje debatu. Jaké byly důvody uvěznění B. Synkové? Dovedete si představit sebe v situaci „sám proti všemocnému režimu?“ B. Synková prohlásila, že si ve vězení připadala svobodnější než po propuštění na svobodu. Jak si její prohlášení vysvětlujete?

Zdroj: Wikimedia Commons

Bedřiška Synková (1935)

je česká skautka a politická vězenkyně, odsouzená v roce 1954 pro velezradu na deset let. Propuštěná na amnestii byla v roce 1959 a v roce 1968 emigrovala do Švýcarska. Její portrét se díky sochařce Marii Uchytlové dostal na rubovou stranu československé jednokorunové mince, která platila od 2. září 1957 do 30. září 1993. Nová mince byla uvedena do oběhu s velkou slávou a Československá spořitelna si ji dokonce dala do svého znaku.

Zdroj: Wikimedia Commons (Vazební fotografie Bedřišky Synkové, 1954)

Možnost prohloubení tématu: odkaz na dokument ČT (11 min):

<https://www.ceskatelevize.cz/porady/1142743803-re-porteri-ct/215452801240025/0/44557-korunova-bedriska-z-kriminalu/>

5. Komunistická vězeňsko-pracovní zařízení

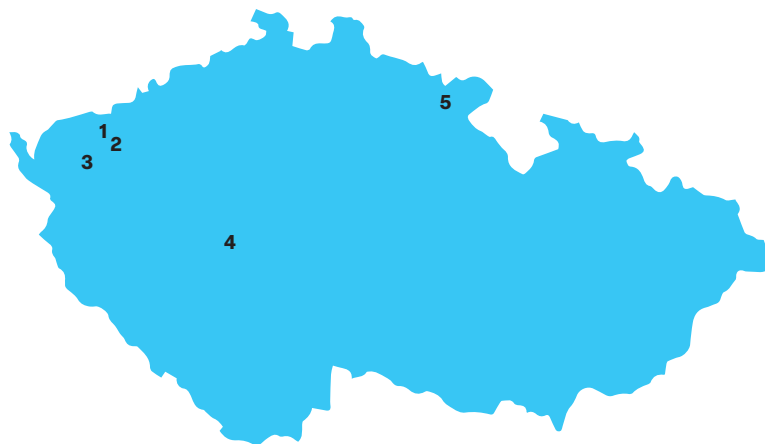
Úkol – forma (7 minut):

Žáci dále pracují ve dvojicích a pomocí internetu přiřadí názvy trestaneckých pracovních táborů k označeným bodům na mapě. Následně s učitelem prezentují své výsledky.

Systém trestaneckých pracovních táborů se sdružoval do celků (tzv. revírů) v místech naleziště ložiska uranové rudy. Nejen tábory, ale celé areály byly silně střežené specializovanými útvary Sboru národní bezpečnosti (Jeřáb) a Sboru vězeňské stráže. Celkem bylo mezi lety 1948–1961 na území Československa cca 23 táborů a několik specializovaných úprav uranové rudy. Tato ruda byla následně odvážena do Sovětského svazu k výrobě atomových zbraní.

Mapa uranových revírů čsl. 1948–1961

- A. Příbramsko – Vojna-Lešetice, Bytíz
- B. Hornoslavkovsko – Prokop, Svatopluk, Ležnice, XII
- C. Trutnovsko – Radvanice, Chvaleč, Bečkov, Stárkov
- D. Rudá věž smrti – úprava rudy “L” + Ústřední tábor “C”
- E. Jáchymovsko – Vršek-Barbora, Nikolaj, Rovnost, Svornost, Eliáš, Mariánská, Bratrství + ústřední tábor

Závěrečná reflexe:

v závěru projektové hodiny žáci s učitelem diskutují nad tématem komunistické totality.

Přívodní, neretrušovaný snímek projevu Klementa Gottwalda z balkónu Paláce Kinských na manifestaci na Staroměstském náměstí 21. února 1948. Za ním zleva: ministr zahraničních věcí Vlado Clementis a fotograf Karel Hájek.

Řešení 2. úkolu:

Dobová fotografie tábora Ležnice pochází z vyšetřovacího spisu k neúspěšnému útěku vězňů, listopad 1950

Zdroj: ABS